

Psychologické bariéry pro-environmentálneho správania a podpory klimatických politík na Slovensku

Jakub Šrol

jakub.srol@savba.sk

Ústav experimentálnej psychológie
CSPV, Slovenská akadémia vied

Obsah

- 01** Stručne o **našom projekte**
- 02** **Psychologické bariéry** pro-environmentálneho správania
- 03** Podpora **klimatických politík**
- 04** Osobné a **sociálne normy** vo vzťahu ku klimatickej zmene
- 05** **Komunikačné stratégie** na zmierňovanie vnímaných bariér

01

Stručne o našom ECF projekte

European
Climate
Foundation

Predstavenie projektu ECF „*Psychologické bariéry environmentálneho správania a podpora klimatických politík na Slovensku*“ a súvisiacich aktivít na Ústave experimentálnej psychológie CSPV SAV

Náš tím

Beáta Sobotová

PhD. študentka na ÚEP CSPV **SAV**

Magdalena Adamus

vedecká pracovníčka na ÚEP CSPV
SAV a na Ekonomicko-správnej
fakulte **MU v Brne**

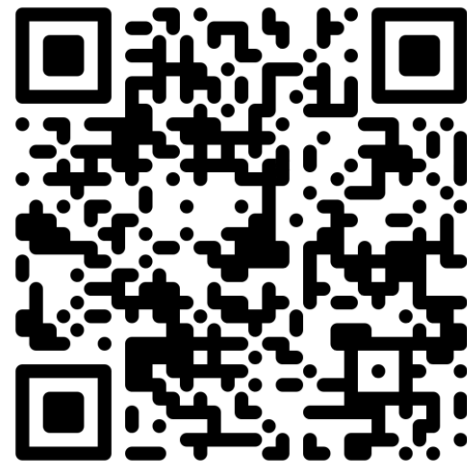
Východiská projektu

väčšina ľudí na Slovensku považuje klimatickú zmenu za **závažný problém** a schvaľuje prijímanie rôznych klimatických politík

no **zapojenie ľudí do pro-environmentálneho správania**, ako aj do občianskych aktivít je **pomerne nízke** – v **dôsledku rôznych objektívnych a subjektívnych bariér**

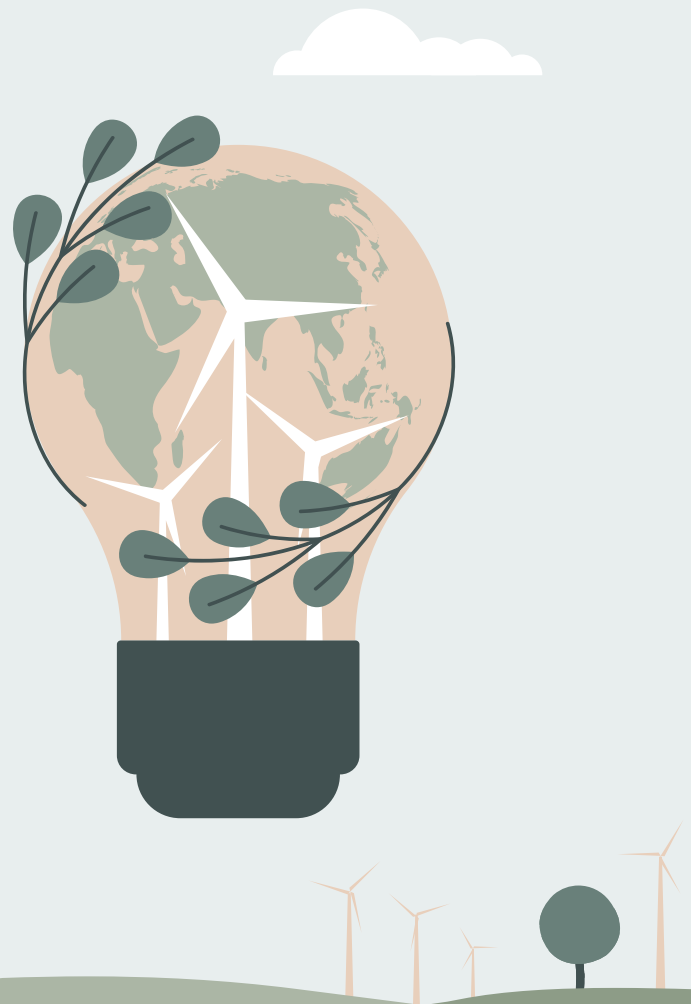
vychádzajúc z modelu **Roberta Gifforda** sme na Slovensku identifikovali **psychologické bariéry** pro-environmentálneho správania a podpory klimatických politík

Preprint našej prvej štúdie o psychologických bariérach:

Ciele projektu

- získať lepšie porozumenie toho, **aké psychologické bariéry ľudia na Slovensku vnímajú** pri zapájaní sa do pro-environmentálneho správania a podpory klimatických politík, **a ako je možné tieto bariéry zmierniť**
- **vyvinúť a otestovať dve komunikačné stratégie zamerané na zníženie psychologických bariér** a zvýšenie ochoty ľudí zapájať sa viac do pro-environmentálneho správania a podporovať prijímanie klimatických politík

Metodológia výskumu

Výsledky prezentované v tejto publikácii sú založené na analýze **zberu dát, ktorý prebiehal v apríli** (prvá vlna zberu dát) **a máji** (druhá vlna zberu dát) **roku 2024** v rámci výskumu realizovanom ÚEP CSPV SAV.

Dáta zbierala agentúra **Talk Online Panel** na **kvótnej vzorke slovenskej populácie, vyváženej z hľadiska veku, pohlavia a kraja bydliska**. Prvej vlne zberu dát sa zúčastnilo **1802 participantov**, z ktorých 1308 vyplnilo aj všetky otázky zahrnuté v druhej vlne výskumu.

Zároveň, **participanti boli v rámci výskumu náhodne rozdelení do troch skupín**, za účelom otestovania efektivity dvoch typov komunikácie zameraných na odstraňovanie psychologických bariér pro-environmentálneho správania:

- kontrolná skupina
- komunikácia sociálnych noriem
- posilňujúca informačná komunikácia

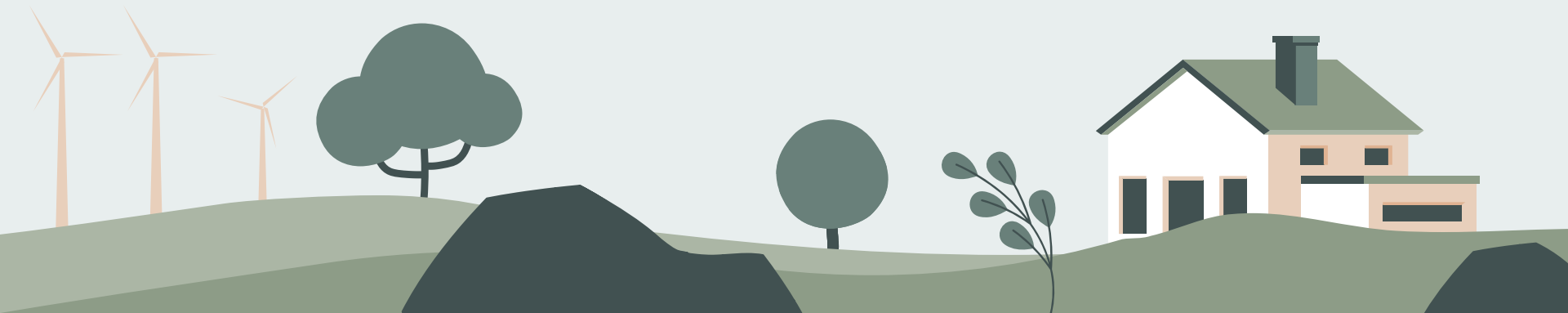
Pokiaľ nie je uvedené inak, výsledky sa týkajú kontrolnej skupiny participantov (600 ľudí)

02

Psychologické bariéry pro-environmentálneho správania

Aké bariéry ľudia na Slovensku pociťujú vo vzťahu k
angažovanosti v téme klimatickej zmeny?

Ako to súvisí s ich vlastným správaním v tejto oblasti?

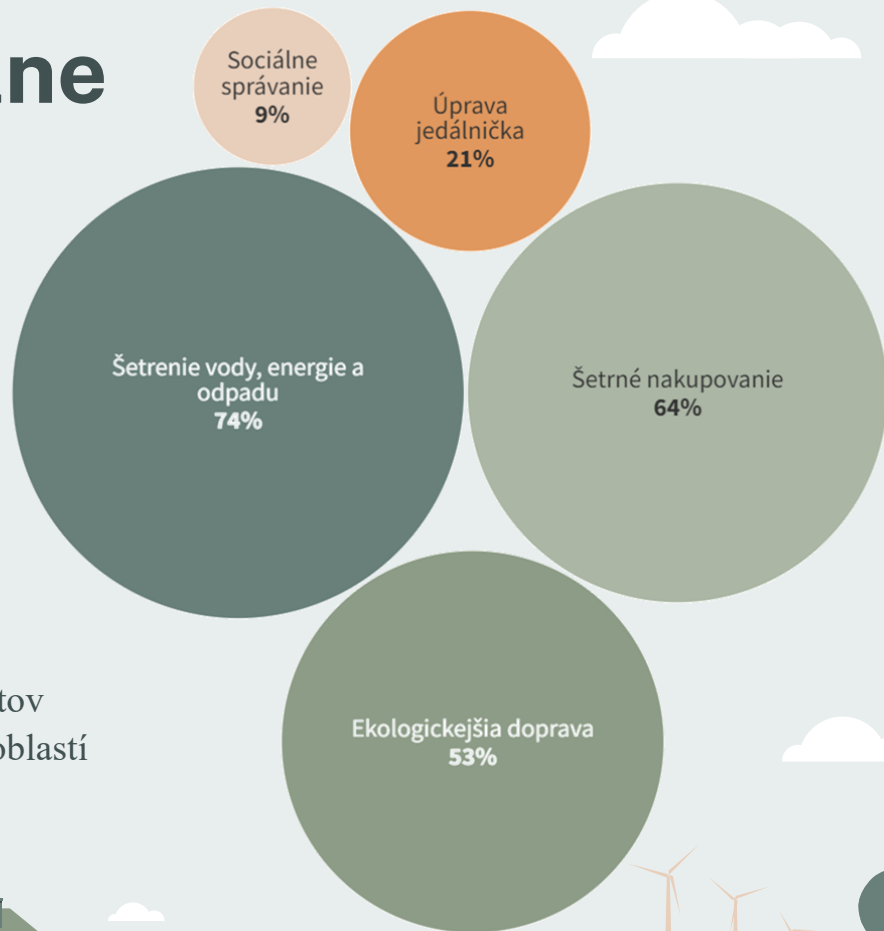

Pro-environmentálne správanie

veľká väčšina participantov uvádzala, že pravidelne vykonáva správania týkajúce sa šetrenia vody, energie či odpadu (napr. až 86% participantov uvádzalo, že pravidelne recykluje všetok odpad).

kým tieto typy správania sú dôležité, výskumy naznačujú, že **väčší dosah na uhlíkovú stopu majú skôr zmeny správania v oblasti dopravy a úpravy jedálneho stola**

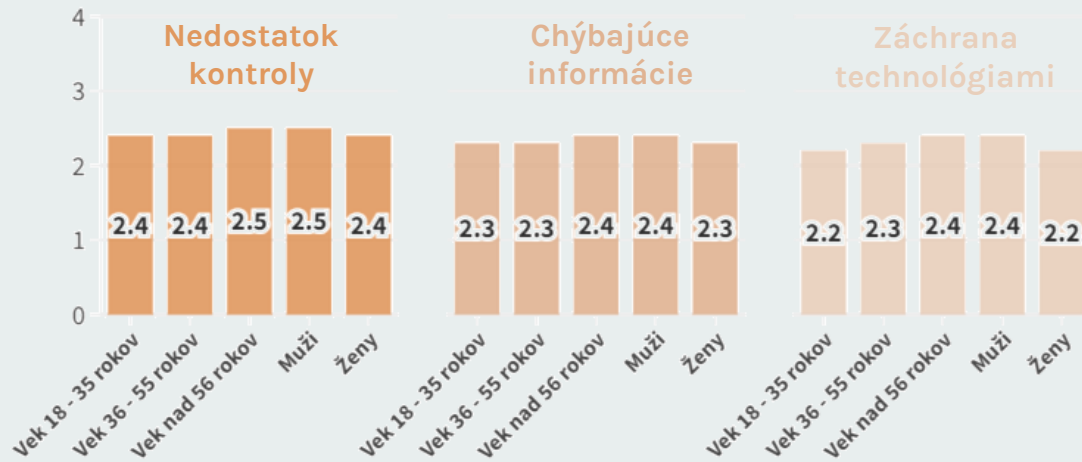
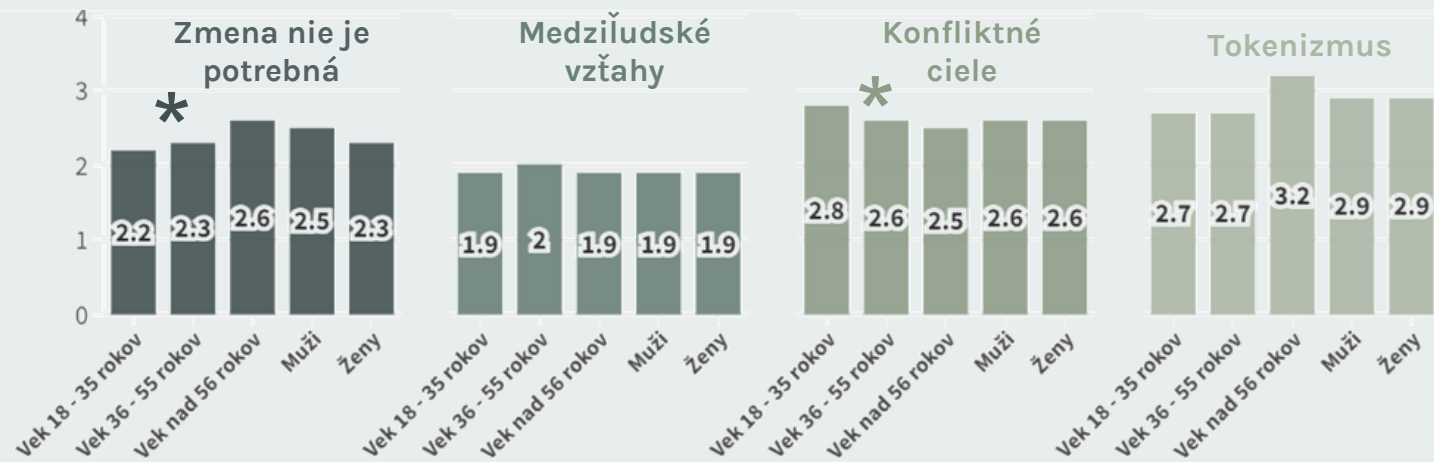
ochota obmedzovať konzumáciu živočíšnych produktov pritom predstavovala jednu z najmenej zastúpených oblastí pro-environmentálneho správania v našom výskume.

Názov bariéry	Príklad
Zmena nie je potrebná	„Nevidím dôvod robiť nejaké zmeny, keď ani experti si nie sú istí, čo sa so životným prostredím udeje.“
Medziľudské vzťahy	„Takéto zmeny v mojom správaní by moja rodina a blízki neprijali dobre“
Konfliktné ciele	„Iné veci sú pre mňa teraz dôležitejšie, ako robenie týchto zmien“
Tokenizmus (povrchná angažovanosť)	„Vzhľadom na moje súčasné správanie vo vzťahu k životnému prostrediu nie sú potrebné žiadne ďalšie zmeny.“
Nedostatok kontroly	„Nemyslím si, že by zmena môjho správania niečo podstatné ovplyvnila“
Chýbajúce informácie	„Dostupných informácií je tak veľa, až som zmätený/á z toho, čo vlastne mám urobiť“
Záchrana technológiami	„Necítim potrebu meniť sa – keď vedci prišli na to, že existujú nejaké problémy so životným prostredím, tak určite časom prídu aj na to, ako tieto problémy vyriešiť“

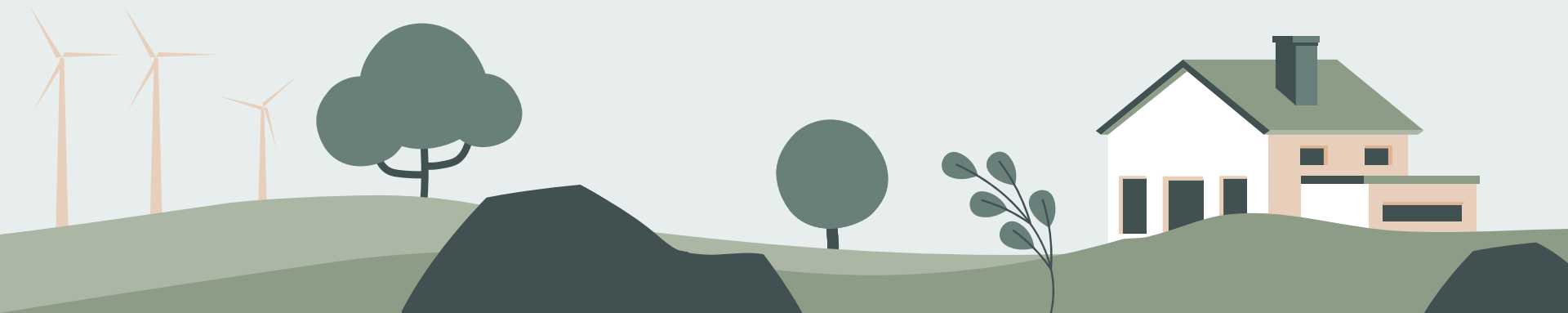

03

Podpora klimatických politík

Aké typy klimatických politík na Slovensku ľudia podporujú a ktoré naopak vnímajú menej pozitívne?

Zákazy

Zákaz osobných áut a kamiónov, ktorých spotreba paliva presahuje určitú hranicu.

42%

Zákaz predaja domácich elektrospotrebičov s veľmi nízkou úrovňou energetickej účinnosti.

50%

Zákaz priemyselného využívania zariadení, ktoré nedosahujú dostatočnú úroveň energetickej účinnosti, či prekračujú povolené hodnoty emisií.

54%

Uhlíková daň

Zvýšenie daní na fosílna palivá, ako uhlie, ropa a zemný plyn.

27%

Zvýšenie zdanenia emisií skleníkových plynov z osobnej spotreby energie v domácnostiach.

24%

Zvýšenie zdanenia priemyselných emisií skleníkových plynov.

48%

Dotácie

Verejné dotácie do obnoviteľných zdrojov energie, ako veterná či solárna energia.

74%

Podpora rozvoja siete hromadnej dopravy z verejných zdrojov.

77%

Podpora využívania obnoviteľnej (napr. solárnej) energie v domácnostiach z verejných zdrojov.

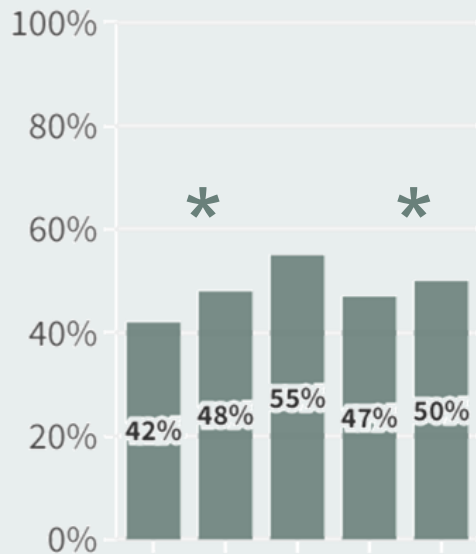
77%

Finančná podpora opatrení na zníženie emisií skleníkových plynov v priemysle.

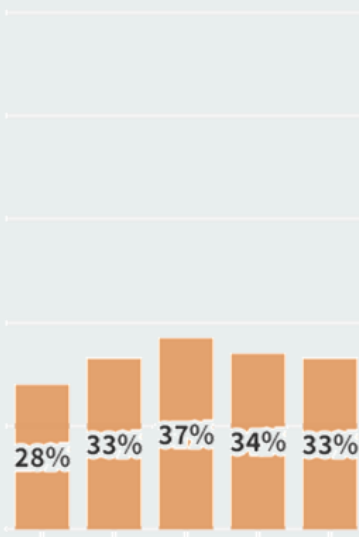
61%

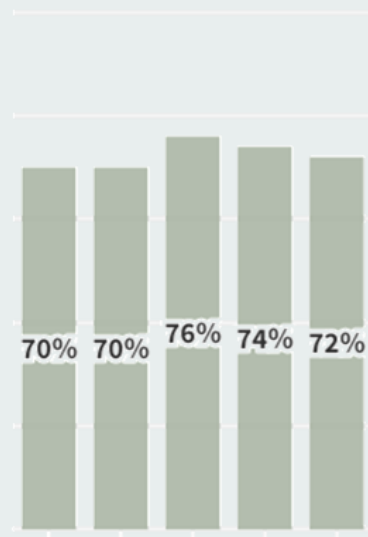
zákazy

uhlíková daň

dotácie

Vek 18 - 35 rokov
Vek 36 - 55 rokov
Vek nad 56 rokov

Muži
Ženy

Vek 18 - 35 rokov
Vek 36 - 55 rokov
Vek nad 56 rokov

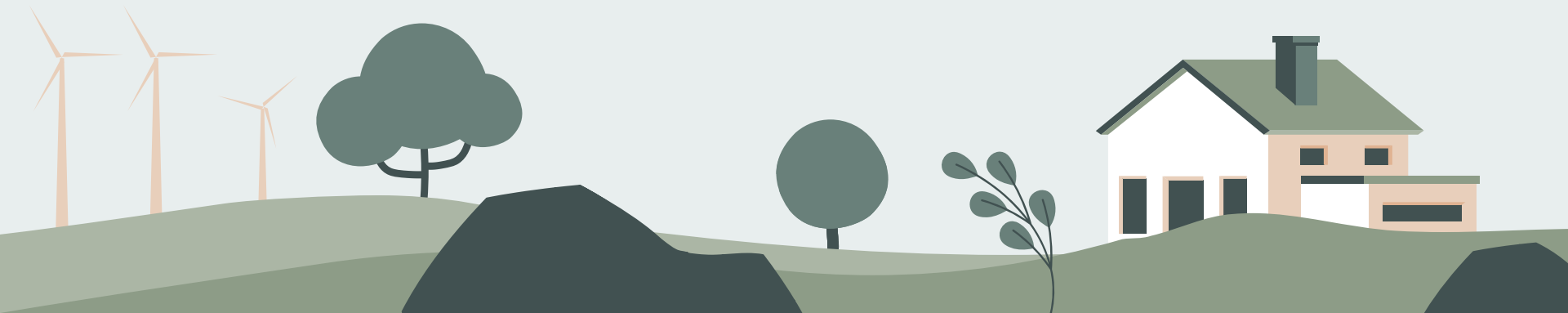
Muži
Ženy

Vek 18 - 35 rokov
Vek 36 - 55 rokov
Vek nad 56 rokov
Muži
Ženy

04

Osobné a sociálne normy vo vzťahu ku klimatickej zmene

Ako ľudia na Slovensku vnímajú klimatickú zmenu?
Ako si myslia, že ju vnímajú iní ľudia na Slovensku?
Sú spokojní s prístupom štátu k riešeniu klimatickej zmeny? Prečo je to dôležité?

Osobné vs. sociálne normy

Jedným z dôležitých determinantov správania človeka v rôznych oblastiach sú **vnímané sociálne normy** – presvedčenia týkajúce sa toho, aké postoje a správanie sú v danej spoločenskej skupine rozšírené a do akej miery sú rôzne postoje a správania vnímané pozitívne či negatívne.

Z predchádzajúcich výskumov vieme, že veľkej väčšine ľudí na Slovensku záleží na ochrane Životného prostredia. Avšak, **ľudia na Slovensku sú zároveň presvedčení o tom, že iní nezdieľajú tieto ich názory na klimatickú zmenu.**

Tento rozpor medzi osobnými a vnímanými sociálnymi normami sa ukazuje napríklad, keď sa ľudí opýtame nasledujúce dve otázky:

- **Osobná norma:** Do akej miery považujete klimatickú zmenu za závažný problém?
- **Sociálna norma:** Koľko percent Slovákov a Sloveniek podľa Vás považuje klimatickú zmenu za závažný problém?

Kým väčšina ľudí na Slovensku hodnotí klimatickú zmenu ako závažný problém ktorý je nutné riešiť ihneď, zároveň sú presvedčení, že ich názory zdieľa iba menšina Slovákov a Sloveniek.

klimatická zmena je závažný problém

osobná norma

sociálna norma

klimatickú zmenu je nutné riešiť ihneď

osobná norma

sociálna norma

Slovensko sa má snažiť dosiahnuť uhlíkovú neutralitu

osobná norma

sociálna norma

spokojnosť s prístupom štátu k riešeniu klimatickej zmeny

sociálna norma

osobná norma

spoločne dokážeme niečo urobiť, pokiaľ ide o klimatickú zmenu

sociálna norma

osobná norma

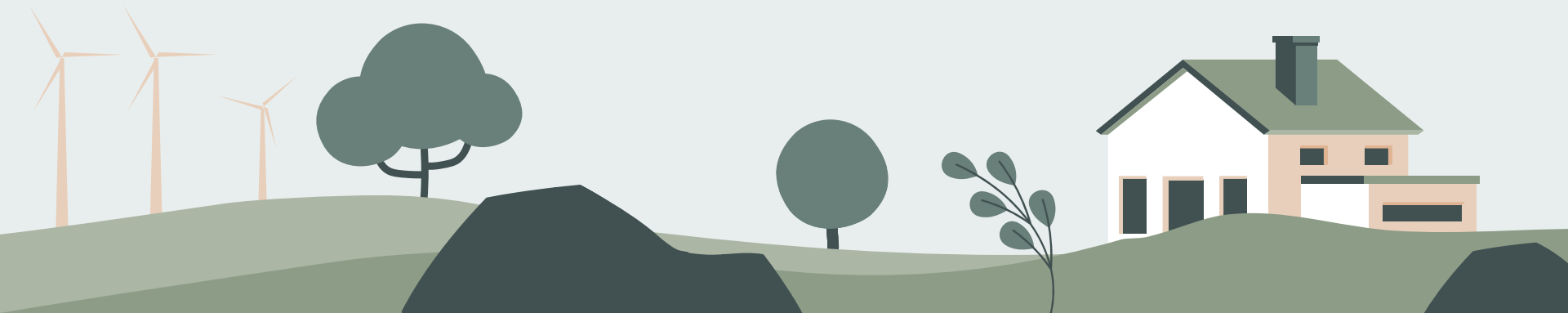
0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80%

05

Komunikačné stratégie na zmierňovanie vnímaných bariér

Ako je možné zmierňovať najčastejšie vnímané bariéry vyššieho angažovania sa v téme klimatickej zmeny na Slovensku? Sú rôzne komunikačné stratégie v tomto ohľade účinné?

Tento projekt bol podporený European Climate Foundation (G-2311-67279)

Stratégia 1: komunikovanie sociálnych noriem

Komunikácia sociálnych noriem

Z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky vyplýva, že ľudia na Slovensku si myslia, že klimatická zmena trápi iba približne polovicu (53%) Slovákov a Sloveniek.

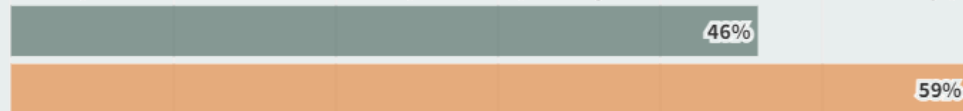
No v skutočnosti výsledky týchto prieskumov tiež ukazujú, že **až takmer tri štvrtiny ľudí (74%) na Slovensku považuje klimatickú zmenu za závažný problém.**

Zároveň, klimatická zmena **ešte viac znepokojuje mladých ľudí** na Slovensku a v okolitých krajinách. Podľa výsledkov európskeho prieskumu Eurobarometer 2023 ju za veľmi závažný problém považuje viac ako osem z desiatich Európanov a Európaniek vo veku 15 - 24 rokov.

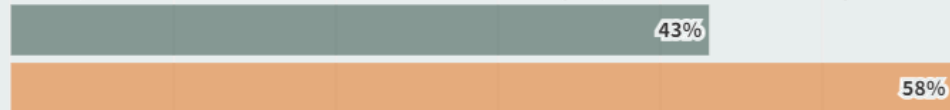
Klimatickú zmenu teda pravdepodobne považuje za závažný problém viac Vašich známych, susediek, či kolegov, ako sa vám doposiaľ mohlo zdať.

Údaje použité na komunikáciu sociálnych noriem sme prebrali z dvoch predchádzajúcich prieskumov verejnej mienky ohľadom klimatickej zmeny na Slovensku - Eurobarometer z roku 2021 a Slovenská klíma 2022.

Koľko percent Slovákov a Sloveniek podľa Vás považuje klimatickú zmenu za závažný problém?

Koľko percent Slovákov a Sloveniek si podľa Vás myslí, že klimatickú zmenu je nutné riešiť ihneď?

Koľko percent Slovákov a Sloveniek si podľa Vás myslí, že je potrebné, aby sa Slovensko snažilo dosiahnuť uhlíkovú neutralitu?

Koľko percent Slovákov a Sloveniek si podľa Vás myslí, že ľudia na Slovensku spoločne dokážu niečo urobiť, pokiaľ ide o klimatickú zmenu?

0%

10%

20%

30%

40%

50%

60%

70%

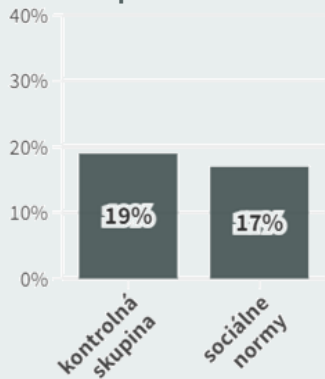
80%

90%

100%

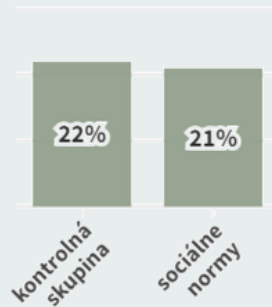
Zmena nie je potrebná

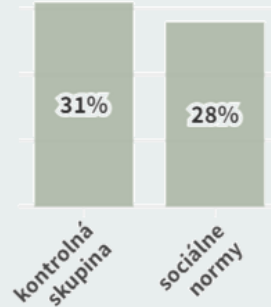
Medziľudské vzťahy

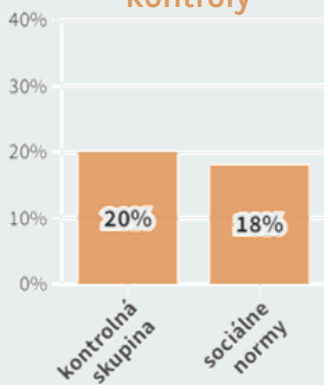
Konfliktné ciele

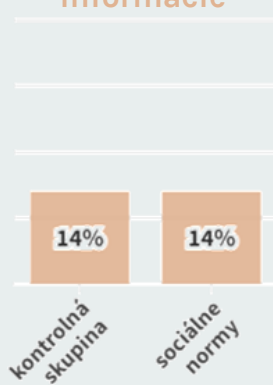
Tokenizmus

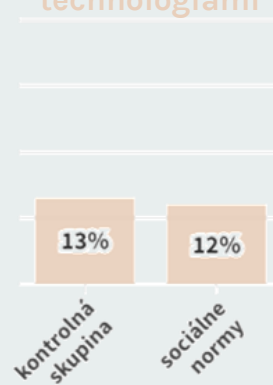
Nedostatok kontroly

Chýbajúce informácie

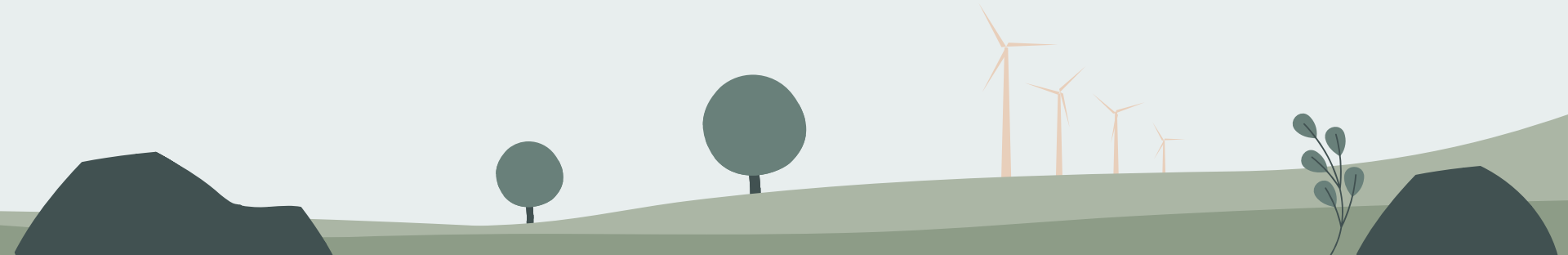

Záchrana technológiami

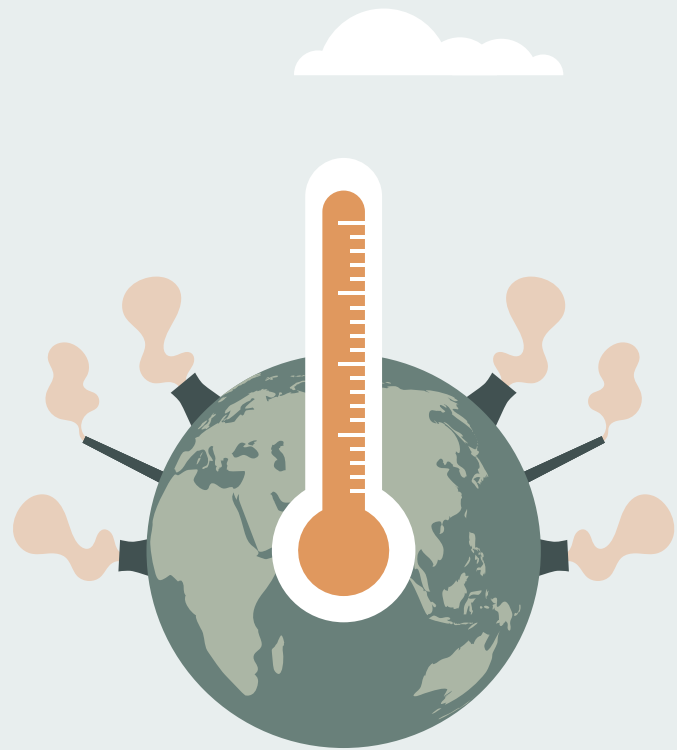

Stratégia 2: zvyšovanie povedomia a sebavedomia

Komunikácia závažnosti klimatickej zmeny

V roku 1988 bol Organizáciou Spojených národov založený Medzivládny panel pre zmenu klímy – inštitúcia, ktorá má za úlohu posudzovať vedecké poznatky o klimatickej zmene, jej príčinách a dôsledkoch na ľudí a na životné prostredie. Jednoznačným posolstvom šiestej hodnotiacej správy tohto panelu z roku 2022 je, že **dôsledky ľudmi zapríčinennej klimatickej zmeny spôsobujú rozsiahle poškodenie** ľudských a prírodných spoločenstiev na celom svete **a tieto škody sa budú ďalej stupňovať s pribúdajúcim oteplením**, ktoré nás čaká ak nepodnikneme konkrétne kroky na znižovanie emisií skleníkových plynov a iné adaptačné opatrenia.

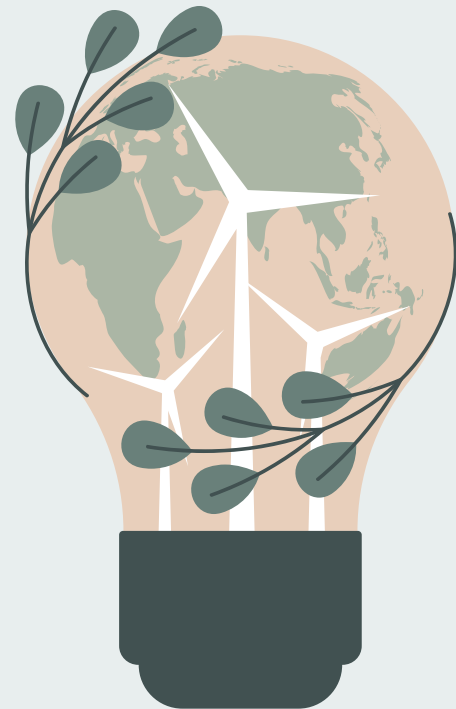

Spätná väzba ohľadom zmien správania

Ak cestujete autom každý deň, snažte sa ho nahradiť aspoň niekoľko dní v týždni hromadnou dopravou, alebo prípadne aktívnou dopravou – na bicykli, kolobežke, či peši. Touto zmenou dokážete **znižiť svoju uhlíkovú stopu z dopravy až o štvrtinu (25%)**. Ak nemôžete dopravu autom nahradiť (napríklad, vo vašom regióne nie je dostupná hromadná doprava), snažte sa aspoň aby bol zaplnený čo najväčší počet miest vo vašom aute, napríklad využívaním zdieľanej dopravy.

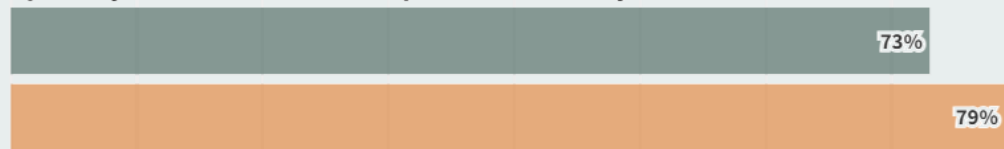
V zime znížte teplotu vykurovania vo svojej domácnosti a ak je to možné, aj na pracovisku. **Zníženie teploty v obytnom priestore o každý 1°C znamená zníženie spotreby energie o približne 6%**. Sveter a hrubé ponožky počas zimy by mali byť normálnou súčasťou nášho oblečenia aj vnútri.

kalkulačka individuálnej uhlíkovej stopy Inštitútu environmentálnej politiky

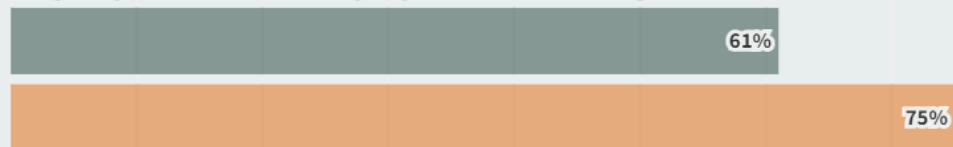

■ Kontrolná skupina ■ Posilňujúca intervencia

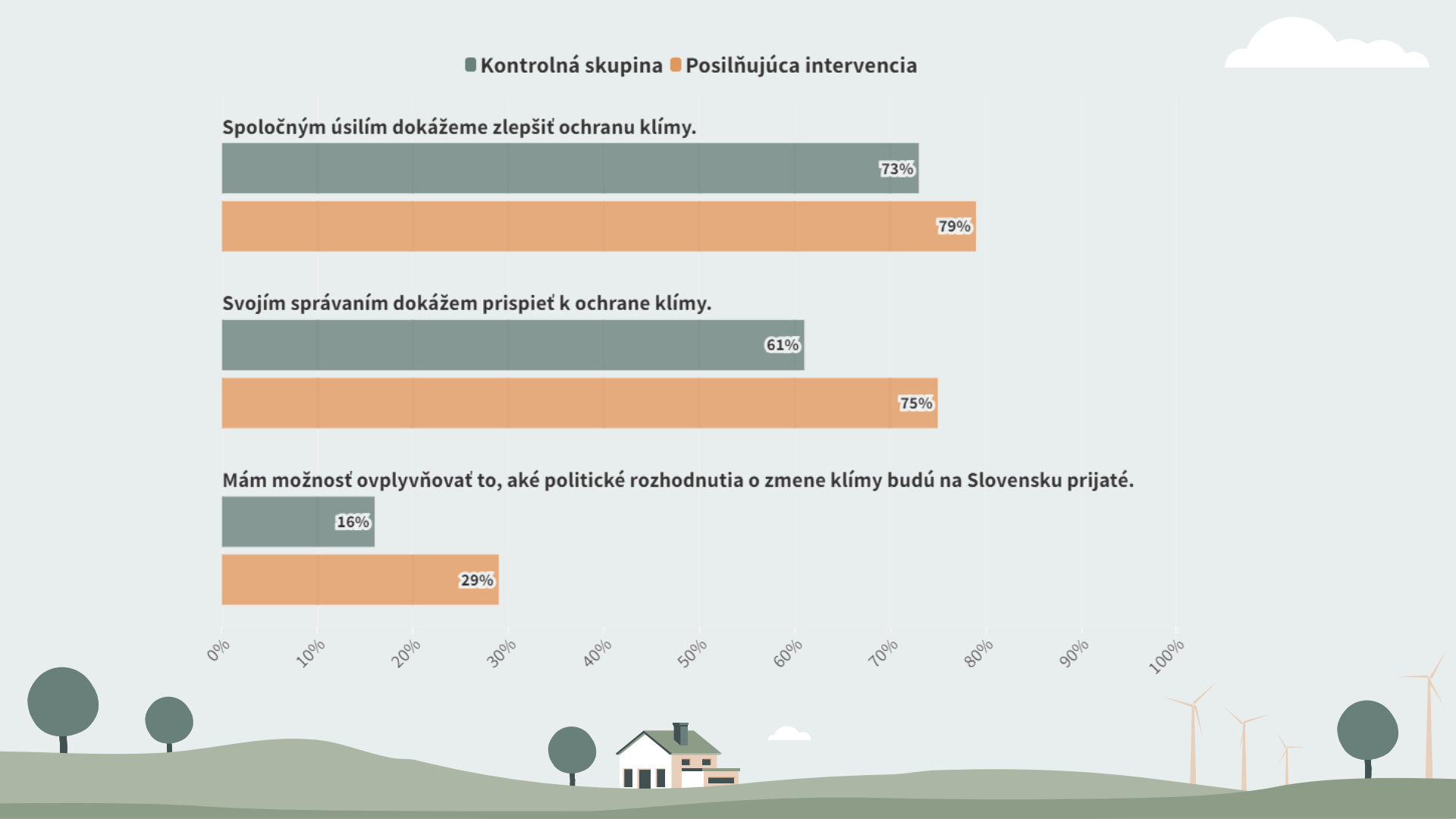
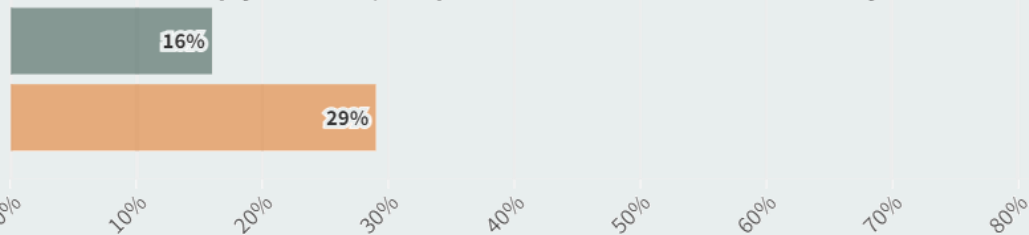
Spoločným úsilím dokážeme zlepšiť ochranu klímy.

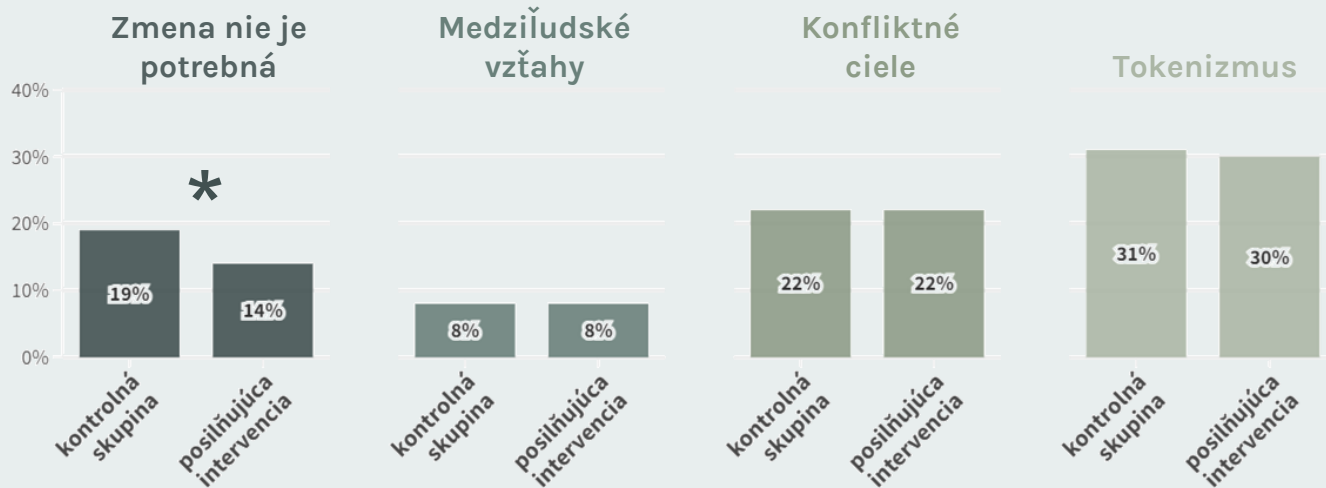

Svojím správaním dokážem prispieť k ochrane klímy.

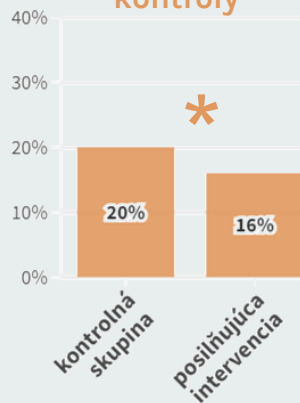

Mám možnosť ovplyvňovať to, aké politické rozhodnutia o zmene klímy budú na Slovensku prijaté.

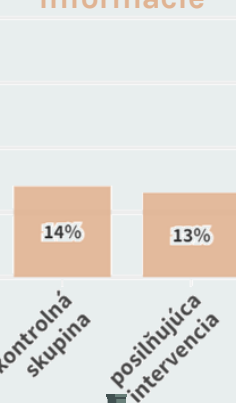

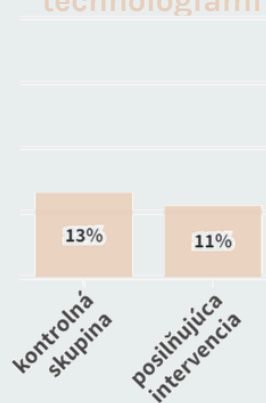
Nedostatok kontroly

Chýbajúce informácie

Záchrana technológiami

Ďakujem za pozornosť!

Preprint štúdie:

Brožúra:

Máte otázky?
napíšte mi na
jakub.srol@savba.sk

oskenujte QR kódy, alebo navštívte:
<https://psychologia.sav.sk/projekty/>

CREDITS: This presentation template was created by [Slidesgo](#), and includes icons by [Flaticon](#), and infographics & images by [Freepik](#)